

Vad kan de sköna konsterna göra för läkarkonsten?

Som läkare har vi stora förväntningar på oss. Det gäller inte bara att kunna diagnostisera och behandla sjukdomar. Än viktigare är att kunna förstå vad sjukdomen betyder för en enskild människa, hur den påverkar hennes liv och hur hon skall kunna få hjälp på bästa sätt. Om vi inte kan göra det har vår kunskap inget riktigt värde – den kan närmast, om jag får använda de välkända orden, liknas vid en ljudande malm eller klingande cymbal!

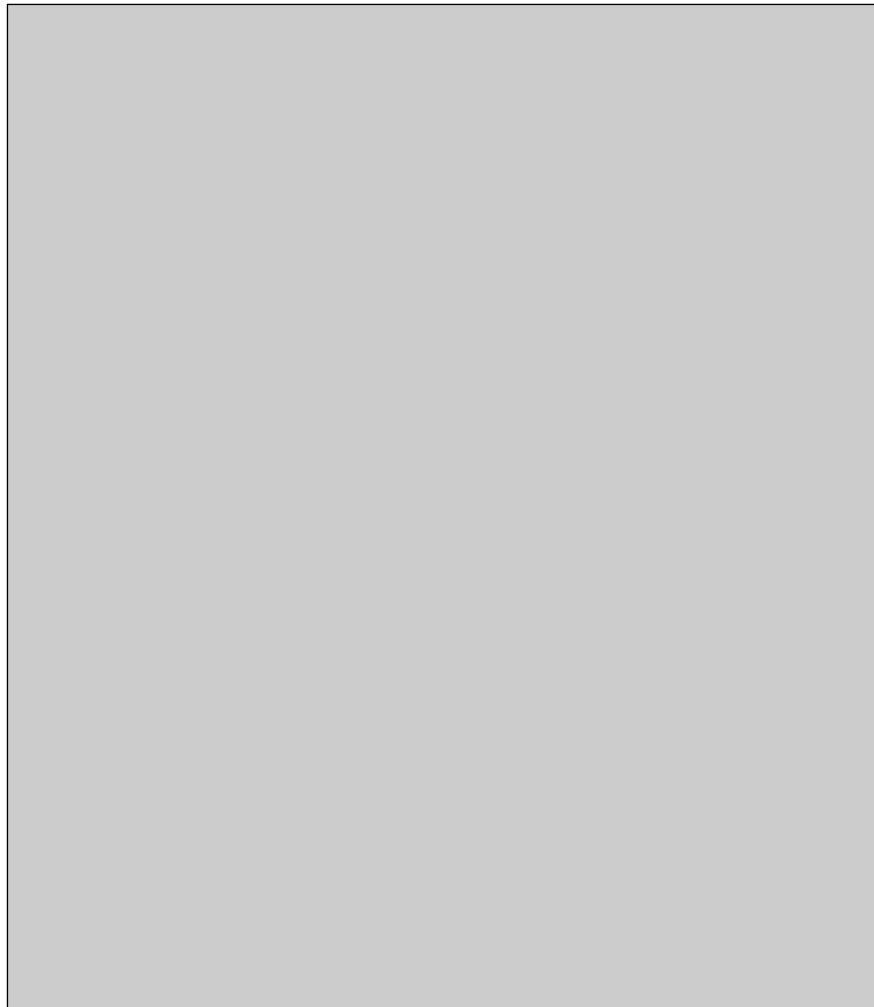
Utan att ha levt patientens liv förväntas doktorn kunna sätta sig in i hennes livssituation, en till synes omöjlig uppgift. Det går bara att komma en bit på väg, men det måste vara vårt mål att nå så långt som möjligt. Det handlar inte bara om empati – även om empatin är en del av det jag menar – det handlar om att kunna försöka se livet, hälsan och sjukdomen med en annan människas ögon.

Många gånger har jag tänkt på vilken svindlande upplevelse just detta skulle vara, att för en kort stund få se världen genom en annan människas ögon. Skulle jag känna igen mig, vad skulle jag se eller inte se, hur skulle jag uppleva min omgivning?

Detta kommer att förbli en dröm, men en aning av det bör man kunna få genom att ta del av vad andra förmedlar genom litteratur, konst och musik. I skönlitteraturen får vi en annan människas upplevelser och känslor bearbetade ner till skrivna ord, lagda framför oss som på en bricka, bara att ta emot – ett enastående sätt få erfarenhet utöver det vi själva hinner uppleva under vårt eget liv.

Mer påtagligt kan man väl inte heller få se världen genom en annan människas ögon än i konsten – målningen, teckningen, skulpturen! Vad ser man i ett landskap, i ett ansikte? Det är intressant att se en grupp människor måla tillsammans. I samma motiv ser alla olika sidor, använder olika färger. Varje människa har sitt speciella sätt att se även på banala konkreta vardagsting! Vad beror det på – är vår biologi så olika, är våra upplevelser så färgade av det liv vi levt?

Och människors känslor – hur kan man närma sig dem bättre än genom musiken där känslorna på något sätt har

»Kanske är det just genom skönlitteraturen, konsten eller musiken man kan finna någon av de stigar som leder fram till visdomens väg», säger Ulla Söderström.

en direktkanal mellan olika människors sinnen!

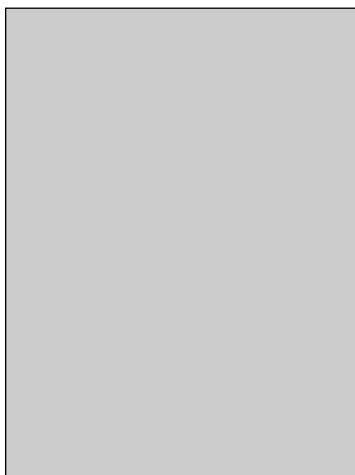
I den svenska läkarutbildningen förekommer de sköna konsterna mest som sporadiska föreläsningstillustrationer genom enskilda läkares/lärares intresse.

Jag deltog för många år sedan i en av landstinget anordnad utbildningsdag om tidigdiagnostik av bröstcancer. Min uppgift var att belysa de psykologiska aspekterna. Jag fann inte något bättre sätt att närma mig ämnet än genom konsten och lyriken – hur går det annars att beskriva hur en kvinna – eller en man! – upplever ett kvinnob bröst – så fjärran från den från varje känsla befriade svartvita teckningen av gl.mammæe i anatomiboken.

Hur bröstet för en kvinna kan vara en intensivt, nästan självständigt, levande del av kroppen beskriver Maria Wine i sin dikt »Och det hände i sommarnatten» så »... att mina bröst höjde sig som små vita djur och tände sina röda munnar ... ».

En ömsint skildring av åldrandets kroppsupplevelse illustreras med en av stroforna ur Eeva Kilpis dikt »En sång om kärlek»:

»Och du tar mina bröst i dina händer,
mina uttänjda platta bröst
och berör med läpparna de skrynkliga vårtorna
och med starr i ögonen, i väntan på
en vårdplats
famla du blint efter mig,

KRÖNIKÖR

ULLA SÖDERSTRÖM
allmänläkare, Umeå

”Inte ens när man är medicinstudent och har mängder av fakta att lära in, tycker jag att det är att slösa bort sin tid när man ägnar sig åt skönlitteratur, konst och musik. Det är kanske just där man kan finna någon av de stigar som leder fram till visdomens väg!”

*känner dig för med händerna.
Känn på du bara:
under alla de här rynkorna finns jag,
den här förklädnaden tvingade livet
på oss till slut,
du mitt smultron, min svala, min
blomma så fin.»*

I Umeå finns i allmänmedicinska institutionens regi på tidigt stadium under läkarutbildningen ett avsnitt som tar upp skönlitteraturen, dels i form av en föreläsning, dels som enskilt arbete och grupparbete för studenterna. Studenten väljer en skönlitterär bok, läser den, skriver en recension och diskuterar sedan boken under handledning i grupp.

Sedan några år håller jag i föreläsningen. Jag har breddat ämnet till att förutom litteratur även omfatta musik

och konst. Det är viktigt att inte inskränka sig till en enda konstform – studenterna måste kunna känna att åtminstone något passar just honom eller henne!

Man behöver inte vara mångordig när själva ämnet ger illustrationerna: Hur låter »Våren» i Vivaldis musik och i Griegs? Hur uttrycks sorgen i musiken? Hur beskriver olika konstnärer en man, en kvinna, en stad? Hur beskrivs livet i lyriken – vardagen, barndomen, ålderdomen, döden? Eeva Kilpis dikt som citerats ovan är ett sådant exempel.

Det kan inte vara lätt att som ung och nyutbildad läkare möta sina patienter – människor som har förväntningar på att doktorn skall vara inte bara medicinskt kunnig men också en klok, ja nästan vis person. Att ge blivande läkare hjälpmedel att närma sig också detta borde vara ett uttalat mål i utbildningen.

Hur blir man vis? När blir man det? Kan alla bli visa? Som jag ser det handlar det om en vishetens väg, som alla kan beträda. Hur långt vi kommer på den under vårt liv är det många faktorer som avgör. Jag tror att en av de viktigaste är att man inte har så bråttom, att man lär sig stanna upp och uppmärksamta leva i nuet.

Inte ens när man är medicinstudent och har mängder av fakta att lära in, tycker jag att det är att slösa bort sin tid när man ägnar sig åt skönlitteratur, konst och musik. Det är kanske just där man kan finna någon av de stigar som leder fram till visdomens väg! Under utbildningen har man rätt att få några ledtrådar till var man kan söka efter den!

Det har på senare år kommit några böcker där man poängterat de sköna konsternas betydelse för läkekonsten. I »Empathy and the practice of Medicine» från The Program for Humanities in Medicine vid Yale University School of Medicine betonar flera av författarna betydelsen av dessa för utvecklingen av empati.

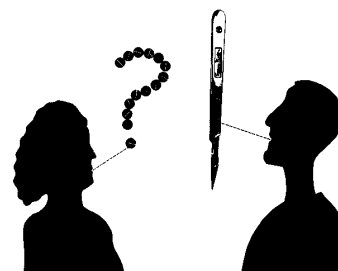
I dagarna har jag läst en nyutkommen inspirerande norsk bok »En Albatross i stuen». Olika författare/lärare beskriver hur man systematiskt använt sig av konst och skönlitteratur i sjuksköterskeutbildningen. Det är kanske något att ta på allvar också inom grund- och vidareutbildning av läkare – i Sverige!

Ulla Söderström

Litteratur

En Albatross i stuen. Red Berntsen I. Tano Aschehoug AS, 1997. ISBN 82-518-3498-8.

Empathy and the practice of Medicine. Red Spiro H. New Hagen, London: Yale University Press, 1993.

MEDICINENS SPRÅK

Särtryck ur Läkartidningen 1990–93

Läkartidningens språkspalt innehåller både stort och smått, både dagsländor och »eviga» sanningar – om nu sådana över huvud taget finns i språket och medicinen.

Ett urval mer översiktliga artiklar från fyra år har samlats i detta 32-sidiga särtryck, som togs fram i anslutning till arbetet med »Förslag till skrivregler för medicinska termer».

Pris 48 kr. Vid 11-50 ex 43 kr, vid högre upplagor 40 kr/ex.

Beställ här

..... ex Medicinens språk

.....
Namn

.....
Adress

.....
Postnummer/Postadress

Sändes till Läkartidningen, Box 5603, 114 86 Stockholm

Märk gärna kuvertet »Medicinens språk».

Beställning per fax:
08-20 76 19